

Hankesuunnitelma: De! 2 - Saamenkielisen nuorisotyön kehittäminen saamelaisalueen kunnissa

Hankesuunnitelma Saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston ja saamelaisalueen kuntien yhteishankkeeksi saamenkielisen nuorisotyön kehittämiseksi saamelaisalueen kunnissa.

1. Tarvekuvaus

Saamenkielinen nuorisotyö kuuluu saamen kielilain mukaisesti kuntien lakisääteisiin palveluihin, jonka lisäksi saamelaisnuoret ovat toistuvasti nostaneet esille toiveen saamenkielisestä nuorisotyöstä. Lapin aluehallintovirasto toimitti keväällä 2023 Saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston pyynnöstä vastauksen tietopyyntöön saamenkielisen nuorisotyön järjestämiseen liittyen. Lapin aluehallintoviraston vastauksen mukaan saamelaisalueen kunnissa ei työskentele saamenkielentaitoisia nuorisotyöntekijöitä. Utsjoen kunnassa oli saamenkielentaitoinen etsivä nuorisotyöntekijä/nuoriso-ohjaaja siihen asti, kunnes hän irtisanoutui viime vuoden elokuussa. Sen jälkeen nuorisotyö on ollut Aluehallintoviraston tietojen mukaan suomenkielistä.

Aluehallintovirastolla ei ole tietoa, millaisin toimin saamelaisten kotiseutualueen kunnat edistävät saamenkielistä nuorisotyötä.

Nuorisoneuvoston tavoitteena on kehittää saamenkielistä nuorisotyötä ja aiemmin tätä on tehty esimerkiksi De-hankkeen muodossa. Hanke lähti liikkeelle saamelaisnuorten tarpeesta päästä osallistumaan omakieliseen vapaa-ajantoimintaan. De! -hankkeessa (2018–2019) kartoitettiin saamenkielisen nuorisotoiminnan tämänhetkistä tilannetta yhdessä kuntien, yhdistysten ja muiden saamelaisalueen toimijoiden kanssa. Osallistavan suunnittelun kautta nuorten kanssa toteutettiin saamenkielisen nuorisotoiminnan pilotteja. De! -hankkeessa saatujen kokemusten perusteella saamenkieliselle nuorten vapaa-ajantoiminnalle on tarvetta kaikissa saamelaisalueen kunnissa. Saamenkielinen toiminta vaatii edelleen juurruttamista etenkin niissä syrjäisemmissä kylissä, joissa ei aiemmin ole ollut minkäänlaista toimintaa nuorille. Nuorten osallistuminen saamenkieliseen vapaa-ajantoimintaan on mahdollistettava kuljetuksilla, jolloin myös sivukylien nuorilla olisi mahdollisuus osallistua toimintaan.

Lapsiasiavaltuutetun toimiston selvityksessä (2023) nousee esille saamelaislasten ja –nuorten tarve saamenkieliseen vapaa-ajan toimintaan. Selvityksessä saamelaislapset nostavat tärkeimmiksi keinoiksi saamelaislasten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisen edistämiseksi mm. mahdollisuuden käyttää saamen kieliä enemmän vapaa-ajallaan. Selvityksen tarkoituksena oli tarkastella saamelaislasten hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista lasten itsensä kertomana. Tulosten mukaan lapset nostivat tärkeimmiksi keinoiksi saamelaislasten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisen edistämiseksi tiedon lisäämisen saamelaiskulttuurista, mahdollisuuden käyttää saamen kieliä enemmän vapaa-ajalla, saamenkieliset oppimateriaalit ja pätevät opettajat sekä vapaa-ajanviettopaikat, julkisen liikenteen, kuljetukset ja ajoluvat.

Selvityksen mukaan saamelaislasten harrastamisen määrä oli lähes sama kuin muissakin lasten harrastamista selvittäneissä tutkimuksissa. Saamelaisten kotiseutualueella lasten arkea värittävät harvaan asutun alueen haasteet. Lapset tuovat esille, että heillä ei ole kokoontumispaikkaa, jossa he voisivat yhdessä viettää vapaa-aikaa. Lapset saattavat myös asua kaukana toisistaan, jolloin julkisen liikenteen puute, pitkät vuorovälit tai julkisen liikenteen kalleus estävät lapsia liikkumasta omaehtoisesti kavereiden luokse, harrastuksiin tai jopa kouluun. Saamelaista identiteettiä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta saamelaisuuteen ja saamelaisiin perinteisiin vahvistaa saamen kielten käyttö lasten elämässä. Selvityksen toimenpide-ehdotuksena on muun muassa lapsille sopivien kokoontumispaikkojen järjestäminen myös kyliin ja harvaan asutuille asuille, julkisen liikenteen ja erilaisten kuljetusmuotojen kehittäminen niin, että ne tukevat lasten itsenäistä liikkumista kouluun ja vapaa-ajalla se saamenkielisen vapaa-ajantoiminnan kehittäminen ja saamen kielten

käyttömahdollisuuksien kehittäminen etenkin saamelaisten kotiseutualueella ulkopuolella asuvien saamelaislasten identiteetin vahvistamiseksi.

Nuorisotutkimusseuran julkaiseman lasten ja nuorten vapaa-aika tutkimuksen erillisotannan (2023) mukaan pohjoisimman Suomen lapset ovat pääosin tyytyväisiä elämäänsä ja harrastuksiinsa ja he myös jatkavat harrastuksissa pidempään kuin muualla Suomessa. Huomionarvoista on kuitenkin se, että saamelaislapset ja nuoret kertoivat kohtaavansa muita useammin epäasiallista käytöstä.

Saamelaiskäräjien vaalikauden ohjelmaan on kirjattu tavoitteita saamelaisnuorten aseman kehittämiseksi. Yksi Saamelaiskäräjien vaalikauden kymmenestä päätavoitteesta on saamelaisnuorten tukeminen identiteetin, kielen ja kulttuurin säilyttämisessä. Nuorisoneuvoston pääteemana vuoden 2022–2023 toiminnassa on saamelaisnuorten vapaa-ajan toiminnan kehittäminen. Nuorisoneuvosto on kerännyt vuosien 2022 ja 2023 Ijahis idja-festivaalin yhteydessä saamelaisnuorilta ideoita vapaa-ajan toiminnan kehittämiseen. Suosituimpia toiveita olivat yhteiset retket, musiikkitapahtumat ja käsityöillat- ja kurssit. Teemoina vastauksissa toistuivat identiteetti ja ”minä riitän”.

Saamenkielisen vapaa-ajantoiminnan ja nuorisotyön kehittäminen lähtee nuorista itsestään. Saamelaisnuoret saavat itse kertoa, minkälaiselle toiminnalle on tarvetta. Hankkeessa kaikki lähtee nuorista itsestään ja nuorten osallistaminen on keskiössä. Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto on ideoinut hankkeen ja vapaa-ajantoiminnan mallintamisessa nuoret ovat etusijalla. Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto on aikaisemminkin järjestänyt työpajoja nuorille, mutta nyt toiminnasta on tarkoitus saada pysyvää, suunnitelmallista sekä nuoria kiinnostavia.

2. Tavoitteet

- tuetaan saamelaisnuorten identiteettiä, osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa
- perustetaan ohjausryhmä, joka seuraa hankkeen etenemistä ja kehittää saamenkielistä nuorisotyötä saamelaisalueen kunnissa – yhteistyö jatkuisi hankkeen päättymisen jälkeen
- toteutetaan saamenkielistä nuorisotyötä osallistaen nuoret suunnittelemaan toiminnan sisältöjä
- tuetaan saamelaisalueen kuntia saamenkielisen ja saamelaiseen kulttuuriin pohjautuvan nuorisotyön toteuttamisessa
- kartoitetaan saamenkielisen nuorisotoiminnan järjestäjiä ja verkostoitua, jonka ansioista toimijat ovat tietoisia toisistaan ja hyväksi havaittuja käytänteitä pystytään jakamaan eteenpäin
- edistetään saamenkielisen nuorisotyösanaston kääntötyötä ja yhteen kokoamista, jotta se on helpposti saatavilla
- kartoitetaan toimenpiteitä saamenkielisen etsivän nuorisotyön ja pajatoiminnan kehittämiseksi
- selvitetään saamenkielisen nuorisokoordinaattorin palkkaamista pysyvästi Saamelaiskäräjille, jotta saamenkielinen nuorisotyö olisi pysyvää ja systemaattista

Nuorisoneuvosto hakee vuosittain opetus- ja kulttuuriministeriöltä toiminta-avustuksen, joka ei kuitenkaan sisällä nuorisotoiminnan kehittämisrahaa. Pitkäaikaisena tavoitteena on hankkeen perusteella luoda malli saamenkieliselle nuorisotyölle. Näin toiminnalla olisi jatkumo hankkeen päättymisen jälkeen sekä toiminta olisi suunnitelmallista ja organisoitua. Hankkeen jälkeen saamenkielistä nuorille suunnattua vapaa-ajantoimintaa olisi mahdollista järjestää saamelaisten kotiseutualueen kunnissa ja se tavoittaisi laajasti saamelaisnuoria.

Hankkeessa luodun mallin pohjalta nuorisoneuvosto selvittää saamenkielisen nuorisokoordinaattorin palkkaamista Saamelaiskäräjille, jotta saamen kielillä tapahtuva nuorisotyö olisi pysyvää ja tavoitteellista. Nuorisoneuvoston ainoa vakituinen työntekijä on nuorisosihteeri, jonka työaika ei riitä säännöllisen nuorten

vapaa-ajantoiminnan järjestämiseen. Näin ollen nuorisoneuvostoon tarvitaan erillinen saamenkielinen nuorisokoordinaattori, joka koordinoi, järjestää ja ohjaa saamelaisnuorten vapaa-ajantoimintaa. Nuorisokoordinaattori tekisi tiivistä yhteistyötä saamelaisalueen kunnissa toiminnan järjestämisen ja kehittämisen osalta sekä auttaisi kuntia vastaamaan lakisääteisiin velvoitteisiin.

3. Toteutustapa

Kokonaisuudessaan hanke olisi kaksivuotinen. Hankkeen toteuttaja on Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto ja käytännön toteuttamisesta vastaa Saamelaiskäräjille palkattava projektityöntekijä. Saamelaiskäräjillä hankkeesta vastaa nuorisosihteeri. Hankkeen yhteistyökumppanit ovat **Enontekiön, Inarin, Sodankylä ja Utsjoen kunnat sekä Saamelaisalueen koulutuskeskus ja nuorisokeskus Vasatokka**. Hankkeen ohjausta varten perustetaan ohjausryhmä, jossa Saamelaiskäräjät, nuorisoneuvosto ja yhteistyökumppanit ovat edustettuina. Ohjausryhmä vastaa muun muassa projektityöntekijän valinnasta, hankkeen edistymisen seuraamisesta ja saamenkielisen nuorisotyön kehittämisen edistämisestä antamalla esityksiä Saamelaiskäräjien nuorisoneuvostolle.

Saamelaiskäräjillä on oma taloushallinto, joka vastaa hankkeen kirjanpidosta. Nuorisoneuvostolle raportoidaan hankkeen etenemisestä ja tavoitteiden saavuttamisesta säännöllisesti. Hankkeesta tiedotetaan Suomessa puhutuilla saamen kielillä, johon on varattu budjetissa rahoitus.

Hankkeeseen palkataan projektityöntekijä, jonka tehtävänä on saamenkielisen ja -kulttuurin mukaisen nuorisotyön kehittäminen saamelaisalueen kunnissa hankesuunnitelman mukaisesti yhdessä nuorisoneuvoston ja ohjausryhmän kanssa. Projektityöntekijä suunnittelee ja toteuttaa nuorten vapaa-ajan toimintaa sekä järjestää toimintaa eri paikkakunnilla saamelaisnuorten toiveiden ja tarpeiden pohjalta. Tarkoituksena on mallintaa saamelaiskulttuuriin pohjautuvaa nuorisotyötä, jolloin saamelainen kulttuuri ja perinteinen tieto nousee toiminnassa keskiöön. Tarkoituksena on näin myös vahvistaa saamelaisnuorten kulttuuri-identiteettiä ja saamen kielten käyttöä vapaa-ajalla. Projektityöntekijä vastaa hankkeen käytännön järjestelyistä sekä toteutuksesta ja raportoinnista.

Hankkeen alussa toteutetaan nuorille suunnattu kysely pohjoissaameksi, inarinsaameksi, koltansaameksi ja suomeksi. Kyselyssä kartoitetaan nuorten toiveita saamenkielisen vapaa-ajan toiminnan suhteen. Kyselyn vastauksista tehdään koonti, joka toimitetaan myös saamelaisalueen kunnille tiedoksi. Vastausten pohjalta lähdetään toteuttamaan nuorten ideoita huomioiden paikallisuus, saamen kielet ja käytettävissä olevat resurssit.

Hankkeessa järjestetään nuorille toimintaa, jossa opitaan samalla myös saamelaisia perinnetaitoja esim. perinneruokien laittoa, hyötykasvien tuntemista ja käyttöä sekä perinteisiä käsityöitä. Hankkeessa käytetään ohjaajina resurssihenkilöitä erityisesti saamelaisen kulttuurin ja perinnetiedon taitajina, näin nuoret saavat tärkeää perinnetietoa mielekkään tekemisen kautta. Nuorisoneuvosto on samaan tapaan järjestänyt nuorille saamelaisen perinnetaidon kursseja Aluehallintoviraston rahoittamassa hankkeessa vuonna 2015. Saamen kielen resurssihenkilöitä käytetään tarpeen mukaan, niin että nuorille voidaan tarjota toimintaa omalla kielellä ja esimerkiksi Inarin kunnan alueella järjestettävässä toiminnassa on kielinä pohjoissaame, inarinsaame ja koltansaame.

Saamelaisalueella asuvat nuoret asuvat usein fyysisesti pitkien välimatkojen päässä nuorille suunnatusta tarjonnasta ja ystävistä. Saamelaisalueen nuorten kokemus yksinäisyys on usein fyysistä. Hankkeen toiminnassa onkin oleellista tarjota nuorille mahdollisuus osallistua järjestettyyn toimintaan ja osallistumista tuetaan muun muassa järjestämällä kyydityksiä. Nuoret asuvat monesti kyläkeskusten ulkopuolella ja tapahtumiin järjestetty kyyditys on ehdoton erityisesti saamelaisalueen kunnissa, joissa välimatkat ovat pitkiä eikä joukkoliikennettä juurikaan ole. Talousarviossa on kiinnitetty erityisesti huomiota matkakulujen budjetointiin saamelaisalueen pitkien etäisyyksien vuoksi.

Hankkeen aikataulu eritelty kohdassa 2.1. Ensimmäisenä vuonna toteutetaan myös seuraavan vuoden suunnittelua. Kaksivuotisen hankkeen päätöstapahtumana järjestetään yhteisöllinen saamelaisnuorten leiri syksyllä 2025. Leirille osallistuville nuorille järjestetään kyyditykset ja majoitus ja leirin suunnitteluun osallistetaan hankkeen toimintaan osallistuneita nuoria.

3.1. Aikataulu

Hankeaika 1.1.2024-31.12.2024 (kaksivuotinen hanke jatkuu kokonaisuudessaan 31.12.2025 asti)

Työntekijä työskentelee hankkeessa 11 kuukautta (kokonaisuudessaan 23 kuukautta)

01/24	Hanke alkaa, ohjausryhmän nimeäminen ja 1. kokous, työntekijän rekrytoiminen ja hankkeesta tiedottaminen
02-03/24	Työntekijä aloittaa, työpaja nuorisoneuvoston jäsenille, yhteydenotot ja yhteistyökumppaneiden kartoitus, toiminnan suunnittelu, saamelaisnuorten toiveiden ja tarpeiden kartoittamista kyselyllä
04-06/24	Toiminnan toteuttamista saamelaisalueella yhteistyössä kuntien kanssa, ohjausryhmän 2. kokous ja hankkeen tilannekatsaus nuorisoneuvostolle tiedoksi
06-07/24	Saamenkielisen nuoristyön kehittämistä ja seuraavan hankevuoden suunniteltua
08–11/24	Toiminnan toteuttamista saamelaisalueella yhteistyössä kuntien kanssa, jalkautuminen Ijahis idja–festivaalille, palautteen kerääminen ja koostaminen
12/24	Nuorisoneuvoston jatkotoimet-työpaja, ohjausryhmän 3. kokous ja raportointi

3.2. Kustannusarvio

Hankkeen kustannukset ovat 70 322 euroa, josta Lapin aluehallintoviraston avustusta on 63 289,80 euroa. Avustuksen omavastuu on 10 %, josta nuorisoneuvoston omavastuu on 4 000 e. ja se kustannettaisiin nuorisosihteerin työpanoksella. Nuorisoneuvoston toimintaa rahoitetaan Opetus- ja kulttuuriministeriön erillisavustuksella. Nuorisoneuvoston omavastuu osuus siirretään määrärahasta hankkeen kustannuspaikalle. Hanke on osa Saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston toimintaa ja se kirjataan myös vuoden 2024 nuorisoneuvoston toimintasuunnitelmaan.

Kunnille tulisi pieni omavastuu, joka on 3032,20 jaettuna kuntien välille.

TULOT	
Hankeavustus	63 289,80 €
Hankeavustus yhteensä	63 289,80 €
Omavastuu (10 % avustuksesta)	
Kunnat	3 032,20 €
Nuorisoneuvosto (nuorisosihteerin työpanos)	4 000,00 €
Omavastuu yhteensä	7 032,20 €
TULOT YHTEENSÄ	70 322,00 €
KULUT	

Henkilöstökulut	
Henkilöstökulut (projektityöntekijän palkka 11 kk, sis. sivukulut ja lisät)	46 528,00 €
Palkkiot (resurssihenkilöt)	5 040,00 €
Palkkojen hallintokulut	1 100,00 €
Henkilöstökulut yhteensä	52 668,00 €
Matkakulut	
Työntekijän matkakulut	8 234,00 €
Resurssihenkilöiden ja ohjaajien matkakulut	2 140,00 €
Kuljetukset	3 600,00 €
Matkakulut yhteensä	13 974,00 €
Muut kulut	
Materiaalikulut	1 720,00 €
Toimitilakulut/tilavuokrat	500,00 €
Ulkopuoliset palvelut	500,00 €
Käännöskulut	960,00 €
Muut kulut yhteensä	3 680,00 €
KULUT YHTEENSÄ	70 322,00 €